

2020

SANSKRIT — GENERAL

Paper : SEC-A-2

(Basic Elements of Āyurveda)

Full Marks : 80

The figures in the margin indicate full marks.

*Candidates are required to give their answers in their own words
as far as practicable.*

1. अधोलिखितेषु पञ्च प्रश्नाः समाधेयाः (संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च)। 2×5
  - (a) भावप्रकाशः केन विरचितः? तत्र कति विभागाः सन्ति?
  - (b) आयुर्वेदस्य कति विभागाः सन्ति? तेषां मध्ये कयोश्चिद् द्वयोः नाम लिख्यताम्।
  - (c) चक्रपाणिदत्तेन विरचितयोः द्वयोः आयुर्वेदीयग्रन्थयोः नाम लिख्यताम्।
  - (d) चरकसंहितायाः एकस्याः टीकायाः तत्कर्तुश्च नाम लिख्यताम्।
  - (e) आयुर्वेदशास्त्रस्य बृहत्त्रयी का?
  - (f) आयुर्वेदे प्रसिद्धयोः कयोश्चिद् द्वयोः संहिताग्रन्थयोः नाम लिख्यताम्।
  - (g) नागार्जुनरचितस्य ग्रन्थद्वयस्य नाम लिख्यताम्।
  - (h) सुश्रुतसंहितायां कति अध्यायाः सन्ति? तेषु द्वयोर्नाम लिख्यताम्।
2. अधस्तनेषु कयोश्चिद् द्वयोः परिचयो लेख्यः। 5×2
  - (a) शार्ङ्गधरसंहिता
  - (b) माधवनिदानम्
  - (c) जीवकः
  - (d) वाग्भटः
3. अधोलिखितेषु केषाञ्चित् त्रयाणां वङ्गभाषया आङ्ग्लभाषया वा अनुवादः क्रियताम्। 5×3
  - (a) ब्रह्मणा हि यथाप्रोक्तमायुर्वेदं प्रजापतिः।
जग्राह निखिलेनादावश्विनौ तु पुनस्ततः॥
  - (b) ऋषयश्च भरद्वाजाञ्जगृहुस्तं प्रजाहितम्।
दीर्घमायुश्चिकीर्षन्तो वेदं वर्धनमायुषः॥

Please Turn Over

- (c) अग्निवेशश्च भेडश्च जतूकर्णः पराशरः।
हारीतः क्षारपाणिश्च जगृहुस्तन्मुनेर्वचः॥
- (d) व्याधयो हि समुत्पन्नाः सर्वप्राणिभयङ्कराः
तद् ब्रूहि मे शमोपायं यथावदमरप्रभो॥
- (e) संयोगे च वियोगे च कारणं द्रव्यमाश्रितम्।
कर्तव्यस्य क्रिया कर्म कर्म नान्यदपेक्षते॥
4. संस्कृतभाषया देवनागरलिप्या च अधोलिखितयोः **एकस्य** श्लोकस्य व्याख्या कार्या। 7×1
- (a) हिताहितं सुखं दुःखमायुस्तस्य हिताहितम्।
मानश्च तच्च यत्रोक्तमायुर्वेदः स उच्यते॥
- (b) तस्यायुषः पुण्यतमो वेदो वेदविदां मतः।
वक्ष्यते यन्मनुष्याणां लोकयोरुभयोर्हितम्॥
5. **द्वयोः** टीका लेख्या (संस्कृतेन देवनागरीलिप्या च)। 4×2
- (a) आयुर्वेदे द्रव्यभेदाः
(b) आयुर्वेदे कर्मभेदाः
(c) आयुर्वेदसम्भूताः गुणाः
(d) षट्पदार्थाः
(e) रसः।
6. प्रश्नोद्धृतान् मन्त्रान् विहाय तैत्तिरीयोपनिषदः **कमप्येकं** स्वाभिमतं मन्त्रं लिखत (देवनागरलिप्या च)। 10
7. अधोलिखितेषु कयोश्चिद् **द्वयोः** मन्त्रयोः वङ्गभाषायाम् आङ्ग्लभाषायां वा अनुवादः करणीयः। 5×2
- (a) यतो वाचो निवर्तन्ते अप्राप्य मनसा सह।
आनन्दं ब्रह्मणो विद्वान् न बिभेति कदाचन॥
- (b) भीषास्माद्वातः पवते भीषोदेति सूर्यः।
भीषास्मादग्निश्चेन्द्रश्च मृत्युर्धावति पञ्चमः॥
- (c) शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वयमा।
शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुक्रमः॥

8. तैत्तिरीयोपनिषदः शीक्षावल्लीभागे समालोचितानां विषयाणां स्वभाषया संक्षेपेण विवरणं लिख्यताम् (संस्कृतेन देवनागरलिप्या च)। 10

अथवा

संस्कृतभाषया देवनागरलिप्या च अधोलिखितयोः अन्यतरस्य व्याख्या सप्रसङ्गं क्रियताम्। 10

(a) मातृदेवो भव। पितृदेवो भव। आचार्यदेवो भव। अतिथिदेवो भव।

(b) रसो वै सः। रसं ह्येवायं लब्ध्वानन्दी भवति।
